

Božica Radičević
Jasna Šulentić Begić

PJEVANJE U PRVIM TRIMA RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE

Sažetak: Tema je ovoga rada pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. U sklopu rada, istražena je učestalost glazbenih aktivnosti na ostalim nastavnim predmetima te koje pjesme učenici prvog, drugog i trećeg razreda vole pjevati. Istraživanje se odvijalo tijekom triju tjedana školske godine 2009./2010. u Osnovnoj školi Franje Krežme u Osijeku. Istraživanje je obuhvatilo 67 učenika od 1. do 3. razreda. Nakon provedenog istraživanja možemo zaključiti da su pjesmice koje se pjevaju u prvim trima razredima primjerene dječjoj dobi. Izvode se pjesme propisane nastavnim planom i programom, ali i pjesme koje su slobodan izbor učiteljica. Pjesme učiteljice obrađuju metodom obrade po sluhu. Učenici prvih triju razreda vole pjevati pjesme vedroga i veseloga karaktera, umjerenoga do brzoga tempa te raspjevane melodije. Učenici trećeg razreda više vole pjevati dječje popularne autorske i umjetničke pjesme nego narodne. Glazbene se aktivnosti pojavljuju i na drugim nastavnim predmetima, a najviše na satovima tjelesne i zdravstvene kulture, dok ih na satovima matematike uopće nema.

Ključne riječi: osnovna škola, razredna nastava, nastava glazbe, pjevanje, glazbene aktivnosti.

1. Uvod

U prvim trima razredima osnovne škole, prema važećem nastavnom planu i programu, nastava se glazbe ostvaruju u nastavnim područjima *pjevanja, slušanja glazbe, sviranja i glazbene igre*. Primjenom HNOS-a (Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda), od školske godine 2006./2007., nastava glazbene kulture provodi se prema otvorenom modelu. To znači da je u središtu nastave slušanje glazbe, a ostale aktivnosti i sadržaje učitelj bira sam.

Pjevanje je uz slušanje glazbe aktivnost koja se najviše provodi u prvim trima razredima osnovne škole. U razredu treba njegovati lijepo pjevanje koje podrazumijeva točno intoniranje i jasno artikuliranje. Prema istraživanju Šulentić Begić (2009.) omiljenost aktivnosti pjevanja opada s dobi učenika i ono je posljedica promjena koje dolaze kod učenika zbog njihovog razvoja. Dječaci počinju mutirati u sedmom razredu osnovne škole i zbog toga netočno intoniraju pa im je neugodno pjevati. Ponekad učenici i u nižim razredima imaju problema s intoniranjem. Tada trebamo učenika upozoriti na pogreške pri pjevanju pa je moguće da će nakon određenog vremena početi točno intonirati. Takve učenike ne smijemo zapostavljati, već ih trebamo poticati da bi se njihove glazbene sposobnosti razvile do one razine do koje je to moguće.

Prema otvorenom modelu nastave glazbe učitelj ima slobodu samostalno birati repertoar pjesama koje će s učenicima obrađivati. Zato treba oslušivati učeničke želje i pjevati s njima pjesme koje vole pjevati. U razredu treba težiti umjetničkom pjevanju, iako je to teško ostvarivo. Pjevanje u razredu poslužit će nam kao temelj umjetničkom pjevanju u pjevačkom zboru.

Pjevanje kao glazbena aktivnost može se integrirati i u ostale nastavne predmete. Ovaj će rad prikazati u kojoj se mjeri one integriraju te je li njihovo korištenje u skladu s ciljem nastave glazbene kulture, a to je težnja da se od učenika stvori kompetentnog korisnika glazbene kulture.

1.1. Nastava glazbene kulture u nižim razredima osnovne škole

U prvim četirima razredima osnovne škole godišnji broj sati za nastavu glazbene kulture iznosi 35. *Učitelj razredne nastave* izvodi nastavu glazbe u prvim trima razredima, a u četvrtom razredu *učitelj predmetne nastave* ili učitelj razredne nastave, što ovisi o organizaciji svake pojedine škole.

Nastavni plan i program glazbene kulture temelji se na dvama načelima, a to su *psihološko* i *kulturno-estetsko*. Psihološko podrazumijeva da se djeca vole i žele baviti glazbom, dok kulturno-estetsko podrazumijeva uvođenje učenika u glazbenu kulturu. S obzirom na to da velik dio nastave glazbene kulture čine praktične aktivnosti, učitelj razredne nastave mora posjedovati određene glazbene kompetencije. Požgaj smatra kako učitelj treba biti i sam ljubitelj glazbe da bi bio u mogućnosti izražajno prezentirati pjesmu, što podrazumijeva i sviranje nekog akordičkog instrumenta. (Požgaj, 1988.) U planu i programu učiteljskih fakulteta dio nastave glazbe posvećen je sviranju glasovira. Na toj nastavi budući učitelji stječu vještinu sviranja instrumenta te uče pjevati dječje pjesmice koje su predviđene nastavnim programom. Iako danas većinu udžbenika namijenjenih nastavi glazbene kulture prate nosači zvuka, djeca rado vole čuti pjesmice u izvedbi svoga učitelja. Svaki osposobljeni učitelj trebao bi sviranjem pratiti vlastito pjevanje, odnosno pjevanje svojih učenika. Nosači zvuka koji prate udžbenike, omogućuju učenicima da kod kuće preslušavaju pjesme koje su naučili pjevati u školi.

Nastavnim programom donesen je prijedlog pjesama i skladbi za svaki razred te su postavljena obrazovna postignuća za svako područje. Učitelj sam može birati pjesme koje će s učenicima pjevati i skladbe koje će slušati. Nastavni program ne uključuje glazbeno opismenjivanje. Požgaj smatra da je program glazbene kulture i bez glazbenoga opismenjivanja toliko bogat i raznovrstan da potpuno iscrpljuje raspoloživo nastavno vrijeme (broj sati) i da kao takav pretpostavlja glazbenu sposobnost nastavnika, pouzdano metodičko znanje i nastavnu tehniku. (Isto, 1988.)

1.2. Pjevanje kao nastavno područje

Prema istraživanju Šulentić Begić pjevanje je najomiljenija aktivnost na nastavi glazbene kulture. (Šulentić Begić, 2009.) Osim toga, pjevanje je

aktivnost za koju su učitelji/učiteljice razredne nastave osposobljeni, za razliku od glazbenog opismenjivanja, a učenici kroz pjevanje ostvaruju cilj nastave glazbene kulture. "U činu pjevanja (bilo koje dobre i primjerene skladbe), na licu se mjesta doživljava i uči glazba, obogaćuje učenikov osjećajni svijet i izoštruje njegov umjetnički senzibilitet." (Rojko, 2005.: 13.)

Prema nastavnom planu i programu učitelj ima mogućnost slobodnog odabira repertoara pjesmica koje će pjevati u razredu. Pravilnim odabirom pjesmica učitelj potiče razvoj glazbenoga ukusa kod svojih učenika. Međutim, potrebno je da učitelj odabire i dječje popularne pjesme jer učenici takve pjesme vole pjevati. Repertoar pjesama učitelj će najbolje odabrati ako bude osluškivao želje učenika. Iako bi u razredu trebalo težiti umjetničkom pjevanju, to je teško ostvarivo, ali ipak treba nastojati da učenici lijepo pjevaju, tj. da točno intoniraju i jasno artikuliraju. Od samoga početka učenike treba navikavati na pravilno sjedenje i disanje. Već je to prvi korak do postizanja točnoga intoniranja. Ako učenici ne sjede pravilno, vrše pritisak na dijafragmu i ne mogu pravilno disati, što za posljedicu može imati netočnu intonaciju.

2. Istraživanje: Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole

2.1. Opis tijeka istraživanja

Istraživanje se odvijalo tijekom triju tjedana školske godine 2009./2010. u OŠ Franje Krežme u prvom, drugom i trećem razredu. Svaki je razredni odjel praćen tijekom jednoga tjedna. Istraživanje je obuhvatilo 67 učenika. Hospitirali smo nastavi glazbene kulture te nastavi ostalih obveznih predmeta (hrvatski jezik, matematika, priroda i društvo, tjelesna i zdravstvena kultura) sa svrhom praćenja provođenja glazbenih aktivnosti u okviru navedenih predmeta.

2.2. Tema istraživanja i istraživačka pitanja

Tema je ovoga istraživanja pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. Istraživanje polazi od sljedećih pitanja:

- Koje se pjesme izvode u prvim trima razredima osnovne škole u praksi?
- Jesu li pjesme primjerene dobi učenika?
- Koje pjesme učenici vole pjevati?
- Kako učiteljice provode obradu pjesme na satu glazbene kulture?
- U kojoj se mjeri glazbene aktivnosti provode na drugim nastavnim predmetima te koja im je svrha?

2.3. Postupci i instrumenti istraživanja

Služili smo se deskriptivnom metodom, tj. opisali smo izvođenje nastave u svakom od prvih triju razreda osnovne škole tijekom tjedan dana. Za to su nam poslužili sljedeći instrumenti i postupci:

- sustavno promatranje - vođenje Dnevnika istraživanja,
- skala procjene,
- rad u vezi s pedagoškom dokumentacijom – analiza sadržaja.

2.3.1. Dnevnik istraživanja

Dnevnik istraživanja obuhvaća opise nastavnih sati tijekom triju tjedana školske godine 2009./2010. u OŠ Franje Krežme u prvom, drugom i trećem razredu. Svaki je razredni odjel praćen tijekom jednog tjedna. Praćena je nastava glazbene kulture i ostalih obveznih predmeta (hrvatski jezik, matematika, priroda i društvo, tjelesna i zdravstvena kultura) sa svrhom uočavanja glazbenih aktivnosti koje se izvode i na ostalim predmetima. U prvom razredu nastava je praćena na sedamnaest nastavnih sati, uključujući i nastavu glazbe. Glazbene aktivnosti izvođene su na sedam nastavnih sati. U drugom razredu nastava je praćena na dvanaest nastavnih sati, a na četirima satima uočene su glazbene aktivnosti. U trećem je razredu nastava praćena na petnaest nastavnih sati od čega je na šest nastavnih sati izvođena neka glazbena aktivnost.

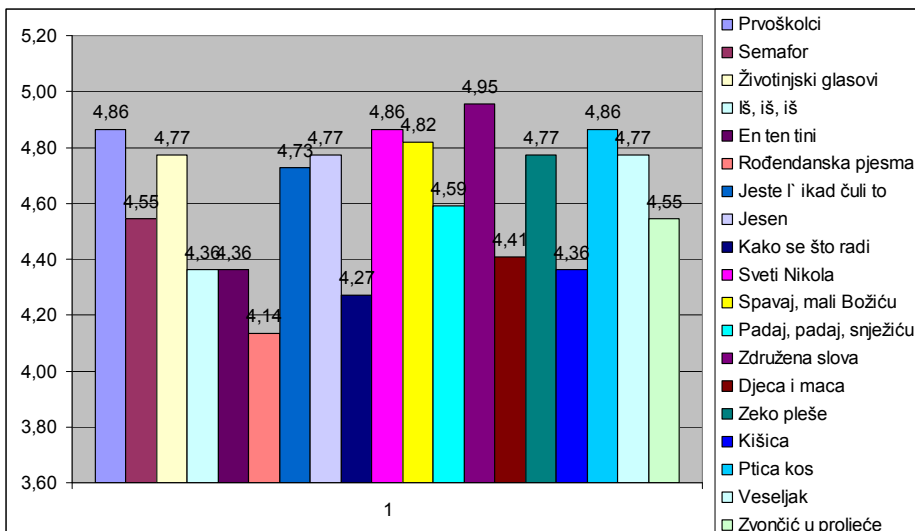
2.3.2. Skale procjene

Kako bismo dobili odgovor na pitanje koje pjesmice učenici vole pjevati, sastavili smo skalu procjene za svaki razred. Skale procjene ispunili su učenici posljednjeg dana naše hospitacije i pomoću njih ispitali smo njihovo stajalište u odnosu na pjesme koje znaju pjevati. Skala se sastojala od naslova pjesama te numeričke skale (ocjene od 1 do 5). Pjesme su učenici naučili pjevati na satovima glazbene kulture tekuće školske godine do trenutka ispunjavanja skale. Tijekom provođenja procjenjivanja, sve pjesme su prvo otpjevane i odsvirane na sintisajzeru, a učenici su potom ocjenjivali u kojoj im se mjeri svaka pojedina pjesma sviđa.

3. Rezultati i analiza skale procjene

3.1. Rezultati i analiza skale procjene 1. razreda

U prvom razredu učenici su obradili 19 pjesmica. Svaku od obrađenih pjesama, nakon demonstracije, ocijenili su ocjenom od 1 do 5. Statističkom obradom skale procjena dobili smo rezultate vidljive u grafikonu 1.

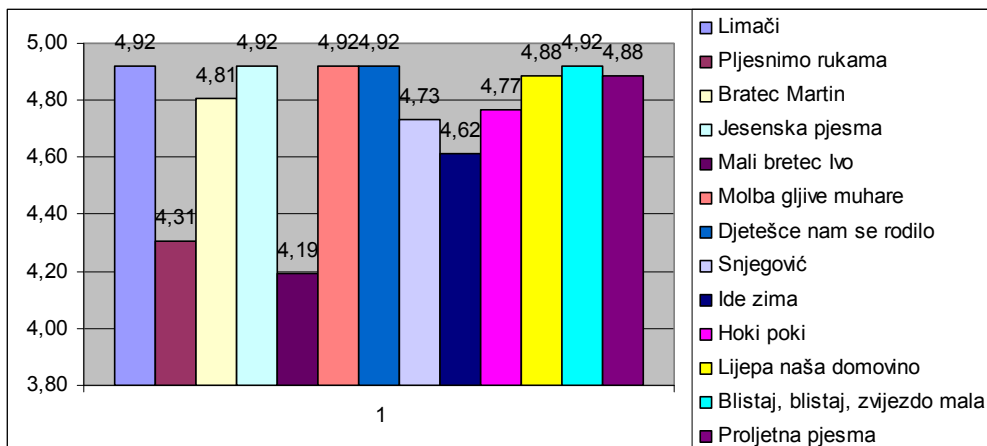
Grafikon 1. Skala procjene pjesama učenika 1. razreda

Najvišu ocjenu dobila je pjesma *Združena slova* (4.95). Pjesme *Prvoškolci*, *Sveti Nikola* i *Ptica kos* imaju jednaku prosječnu ocjenu (4.86) te su na drugom mjestu. Najmanju ocjenu dobila je *Rođendanska pjesma* (4.14) i pjesma *Kako se što radi* (4.27).

Iz grafikona 1 vidimo da tri pjesme koje se učenicima sviđaju pripadaju dječjim popularnim autorskim pjesmama, a jedna je narodna pjesma. Također zaključujemo da su učenicima pri odabiru bitni karakter i tempo pjesme, dok tonalitet ne utječe na odabir pjesme. Sve su odabrane pjesme umjerenog do umjerenog brzog tempa (*allegretto*, *moderato*), a karakter je vedar i šaljiv.

3.2. Rezultati i analiza skale procjene 2. razreda

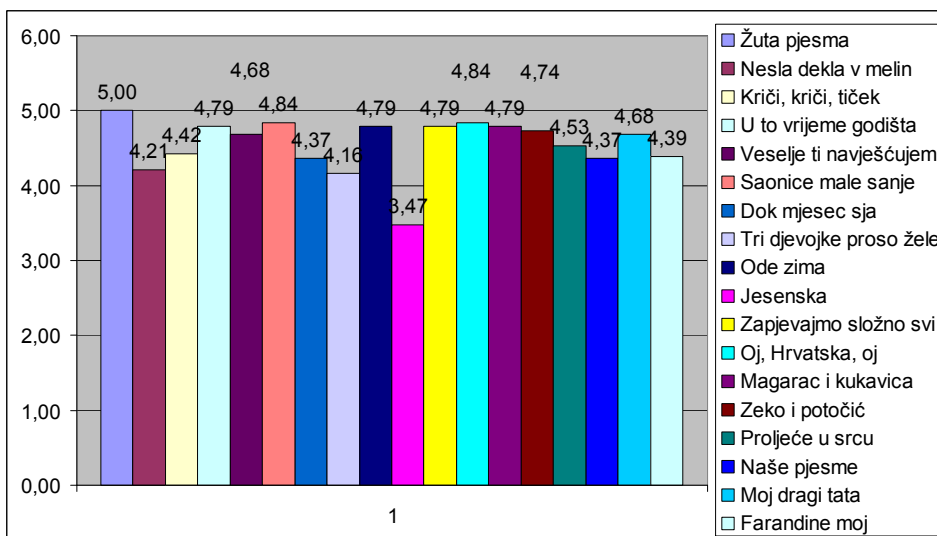
Iz grafikona 2 možemo vidjeti da 5 pjesama (*Limači*, *Jesenska pjesma*, *Molba gljive muhare*, *Djetešce nam se rodilo*, *Blistaj, blistaj, zvijezdo mala*) ima prosječnu ocjenu 4.92. Tri su pjesme dječje popularne autorske, a dvije su narodne. Iako je većina pjesama u umjerenom i brzom tempu, ne možemo reći da on bitno utječe na odabir pjesme jer su dvije pjesme u polaganom tempu i sjetnog karaktera, za razliku od ostalih koje su vedre i vesele.

Grafikon 2. Skala procjene pjesama učenika 2. razreda

3.3. Rezultati i analiza skale procjene 3. razreda

Iz grafikona 3 vidimo da najveću prosječnu ocjenu ima *Žuta pjesma* (5,00). Svi su učenici ovu pjesmu ocijenili ocjenom 5. Pjesma pripada dječjim popularnim umjetničkim pjesmama. Iako nije u opsegu primjerenom učenicima, zbog vedrog karaktera i melodioznosti, učenici ju vole. Također možemo zaključiti kako su narodne pjesme niže rangirane na skali sudova.

Grafikon 3. Skala procjene učenika 3. razreda

4. Interpretacija

Polazište ovoga istraživanja su istraživačka pitanja. Interpretacija je utemeljena na odgovorima koji su proizašli iz pitanja.

Koje se pjesme izvode u prvim trima razredima osnovne škole u praksi?

Možemo zaključiti kako učiteljice obrađuju s učenicima pjesme predložene nastavnim planom i programom. Osim toga, učiteljice su odabrale pjesme koje nisu predložene programom, a nalaze se u udžbenicima *Razigrani zvuci 1*, *Razigrani zvuci 2* i *Razigrani zvuci 3*. Navedenim se udžbenicima učiteljice koriste u nastavi glazbene kulture i udžbenike prate nosači zvuka. S obzirom na to da ni jedna učiteljica ne svira tijekom nastave instrument, logično je da su odabrale udžbenike koji imaju prateći nosač zvuka. Naime, na njima se nalaze zapisi pjesama koje se nalaze u navedenim udžbenicima.

Jesu li pjesme primjerene dobi učenika?

Uvidjeli smo kako su obrađene pjesme uglavnom u durskim tonalitetima, umjerenoga do brzoga tempa te u opsegu koji je primjeren učenicima mlađe školske dobi. Poneke pjesme prelaze opseg dječjega glasa, ali su na skalama procjene postigle visoke ocjene. Većina je pjesama vedroga i veseloga karaktera što ih također čini primjerenima učenicima mlađe školske dobi.

Kakve pjesme učenici vole pjevati?

Od ukupno 50 obrađenih pjesama u prvim trima razredima samo su dvije pjesme u molskom tonalitetu i obje su na skali procjene među najlošije ocijenjenim pjesmama. Možemo zaključiti kako učenici radije pjevaju pjesme u duru, ali i kako je malo pjesama u molu pa možemo pretpostaviti da učenici nisu navikli na molske tonalitete što može biti jedan od razloga niske ocjene pjesama u molu.

Učenici prvog razreda vole pjesme vedroga karaktera, umjerenoga do umjerenoga brzoga tempa. Kod učenika drugog razreda ne primjećujemo da karakter pjesme ima utjecaja u odabiru pjesme, već melodioznost pjesme. Učenici trećega razreda više vole dječje popularne autorske i umjetničke pjesme nego narodne pjesme.

Kako učiteljice provode obradu pjesme na satu glazbene kulture?

Učiteljice provode obradu nove pjesme metodom učenja pjesme po sluhu, a ovakva se metoda odvija tijekom sljedećih faza:

- upoznavanje pjesme
- obrada teksta
- učenje pjesme

- analiza pjesme
- glazbena interpretacija.

Od učenika osnovne škole ne očekuje se da govore o opsegu pjesme u intervalu, niti da prepoznaju određene ritamske figure, ali možemo s njima razgovarati je li opseg pjesme mali, velik ili srednji, kreće li se melodija postupno ili skače, u kojem dijelu pjesme ide uzlazno, u kojem silazno, je li ritam jednostavan ili složen i dr. Na ovaj način učenike potičemo da pažljivije slušaju pjesmu, da ju točno izvode i razvijamo sposobnost uočavanja razlika između pojedinih pjesama. Također učenicima treba dopusti da samostalno pjevaju kako bi učitelj uočio eventualne pogreške i upozorio učenike na njih.

U kojoj se mjeri glazbene aktivnosti provode na drugim nastavnim predmetima te koja im je svrha?

Možemo zaključiti da se glazbene aktivnosti u popriličnoj mjeri integriraju u ostale nastavne predmete. Iz Dnevnika praćenja vidimo da se te aktivnosti najčešće integriraju u nastavu hrvatskoga jezika, prirode i društva, tjelesne i zdravstvene kulture te likovne kulture. U nastavi matematike nije bilo nikakvih glazbenih aktivnosti.

Iz analize Dnevnika praćenja vidimo kako se glazbene aktivnosti najčešće koriste kao motivacija za rad, kao rekreativna stanka ili kao zvučna kulisa. Najbolja integracija glazbenih aktivnosti je u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture gdje je i preporučeno u uvodnom i završnom dijelu sata provoditi igre koje će na početku sata funkcionalno pripremiti lokomotorni sustav za povećane napore i na kraju sata gdje će približiti sve fiziološke i psihičke funkcije stanju kakvo je bilo prije početka sata, ali i zadržati raspoloženje na satu.

5. Zaključak

Tijekom triju tjedana praćenja nastave i nakon provedenoga istraživanja možemo zaključiti da učenici u prvim trima razredima osnovne škole vole pjevati. Uočili smo da učenici te dobi vole pjevati pjesme vedroga i veseloga karaktera, umjerenoga do brzoga tempa te pjesme s pijevnom melodijom. Primijetili smo kako učenici više vole pjevati dječje popularne i umjetničke autorske pjesme nego narodne. To treba imati na umu pri odabiru pjesama koje će se tijekom godine obrađivati.

Glazbene aktivnosti na drugim predmetima najčešće su provodene na satovima tjelesne i zdravstvene kulture. Pretpostavljamo da to proizlazi iz same koncepcije sata TZK te su se u uvodnom dijelu provodile glazbene igre ili razgibavanje uz glazbu. Na satovima matematike niti u jednom razredu nije se provodila glazbena aktivnost.

Glazbene aktivnosti na drugim predmetima najčešće su bile u svrsi motivacije, rekreativne stanke ili zvučne kulise. Glazba se na ostalim nastavnim predmetima nije slušala aktivno, već je bila u svrsi neke druge aktivnosti. Pjevanje pjesmica naučenih na prethodnim satovima glazbene kulture bilo je u službi mikropauze, odnosno kratkog predaha od neke napornije aktivnosti. Smatramo da svako ponavljanje pjesmica može doprinijeti razvoju pjevačkih glasova i ujedno bi trebalo težiti da svako pjevanje u razredu bude lijepo pjevanje.

6. Literatura

1. Bognar, B. (2006.) Akcijska istraživanja u školi. *Odgojne znanosti, Vol.8 o.1(11)*, 177.-190.
2. Golčić, I. (1981.) *Pjesmarica - za osnovne škole*. Zagreb: HKD Sv. Jeronima. Manasteriotti, V. *Zbornik pjesama i igara za djecu*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Mužić, V. (1999.) *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
4. Novačić, S. (1990.) *Glazbena kultura u prvom, drugom i trećem razredu osnovne škole: priručnik za nastavnika.*, Zagreb: Školska knjiga.
5. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006.) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
5. Požgaj, J. (1988.) *Metodika nastave glazbene kulture u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Rojko, P. (2005.) HNOS za glazbenu nastavu. Zagreb: *Tonovi*, 45/46, 5.-16.
7. Rojko, P. (2004.) *Metodika glazbene nastave - praksa I. dio*. Zagreb: Jakša Zlatar.
8. Rojko, P. (1996.) *Metodika nastave glazbe: teorijsko - tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Pedagoški fakultet.
9. Sam, R. (1998.) *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*, Rijeka: Glosa
10. Stanišić, A./Kandrešić, J./Šimunov, J. (2006.) *Razigrani zvuci 1*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Stanišić, A./Kandrešić, J./Šimunov, J. (2006.) *Razigrani zvuci 2*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Stanišić, A./Kandrešić, J./Šimunov, J. (2004.) *Razigrani zvuci 3*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Šulentić Begić, J. (2010.) Problematika pjevačkog zbora mlađe školske dobi. Zagreb: *Tonovi*, 55, 33.-44.
14. Šulentić Begić, J. (2009.) Pjevanje kao izabrana aktivnost otvorenog modela nastave glazbe. Vrandečić, Tomislav/Didović, Ana (ur.) Zadar: *Zbornik radova s Drugog specijaliziranog umjetničko - znanstvenog skupa: Glas i glazbeni instrument u procesu edukacije učenika i studenata (GGIPEUS) 2008*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 153.-164.
15. Šulentić Begić, J. (2009.) *Primjena otvorenog modela nastave glazbe u osnovnoj školi*, magistarski rad.
16. Vukasović, A. (1995.) *Pedagogija*. Zagreb: Alfa.

17. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.* (2008.) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
18. Završki, J. (1979.) *Rad s dječjim pjevačkim zborom.* Zagreb: Školska knjiga.
19. Žužić, M./Kovačević, D. (2009.) *Glazbene čarolije 1 (notni zapisi).* Zagreb: Profil.

SINGING IN THE FIRST THREE GRADES OF PRIMARY SCHOOL

Summary: The theme of this paper is singing in the first three grades of primary school. The research was carried out on the frequency of musical activities in other subjects and on what songs the first, second and third grade students prefer singing. The research was carried out at Franjo Krežma primary school in Osijek within three weeks of the school year 2009/10. The study included 67 students from 1st to 3rd grade. Upon the survey it can be concluded that the songs that are sung in the first three grades are suitable for children's age. They perform the songs prescribed by curriculum, but also songs by the free choice of their teachers. The songs are presented in the class by ear method. Students of the first three grades love to sing songs of cheerful and happy nature, moderate to fast tempo and playful melodies. Students of the third grade prefer singing popular children's authors and artistic songs to folk songs. Musical activities are included in other subjects, mostly in physical education, whereas mathematics classes do not include them at all.

Keywords: primary school, junior school, teaching music, singing, musical activities.

Author: Božica Radičević, diplomirana učiteljica

mr. sc. Jasna Šulentić Begić

Učiteljski fakultet, Osijek

Review: Život i škola, br. 24 (2/2010.) god. 56., str. 243. – 252.

Title: Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole

Categorisation: stručni članak

Received on: 6. srpnja 2010.

UDC: 371.3:78>373.3

Number of sign (with spaces) and pages: 20.187 (:1800) = 11.215 (:16) = 0,700